

DEPT LEGAL
INDOCHINE
Nº 25236

của CHU - THIÊN

LAM SO'N HỌP MẶT

Tranh của TRINH - HỮU - NGOC

SỐ 12

SÁCH HOA-XUAN
THANG-TIEN PHAT HANH

5 XU

142

GIẢI TRÍ

Ô chữ vuông

Ngang dọc giống nhau

○ ○ ○ ○ ○ ○	1. Đề di trên nước.
○ ○ ○ ○ ○ ○	2. Người đăng trí hay thế.
○ ○ ○ ○ ○ ○	3. Tiếng đầu là mẹ, tiếng dữa nghe
○ ○ ○ ○ ○ ○	êm tai, tiếng sau là không đứng.
○ ○ ○ ○ ○ ○	4. Bệnh ở cuống họng.
○ ○ ○ ○ ○ ○	5. Tiếng trước là một giống chim,
	tiếng sau là một vật cần có khi ta
	muốn treo cái gì lên tường.
	6. Nhâm — Một bệnh về phổi.

Lịch sử

Anh em có biết ai vừa làm thương thư nước ta
vừa được Vua Tàu phong cho làm thương thư Trung quốc?

O

Giải nhời kỳ trước

Ô chữ		Tim chữ
L	1° L	
V A T	2° Vắt	CHỐC
V O N A T	3° Vò nát	
L A N G S O N	4° Lạng Sơn	
T A S A I	5° Tá-Sai	
T O I	6° Tôi	
N	7° N (Na)	

Ra ngày 24 Aoút 1939

Quyển thứ 13 : Ba con chim

LAM SƠN HỌP MẶT

Trần-Can quẩy gánh dầu (tr. 1)

Mặt trời đã lặn, còn ít ánh nắng rớt lại đỏ rực miền tây, và ruộm vàng những ngọn cây cao và mấy ngọn đồi núi xa xa. Chim chóc đã về bụi, riu rít tranh canh để ngủ. Ngoài đồng không còn ai làm lụng. Thỉnh-thoảng trên đường về mấy người dân quê rảo bước. Trời tối dần, súa nhòa những hình bóng xa xăm.

Trần-Can quẩy gánh dầu mải miệt đi về, nhưng đường xa, trời tối, không thể kịp nữa, chàng ngáp ngừng tìm nơi trọ. Thì một cái quán bên đường đang le-lói lửa. Chàng vào gõ cửa, ở trong một ông lão mày râu bạc trắng, đạo mạo đi ra, chàng

SÁCH HOA XUÂN

vái chào và ngỏ ý muốn nghỉ trọ một tối. Ông lão rất vui vẻ mời chàng vào, vừa đi vừa nói :

— Hàn-bạnh cho già này được gặp Tráng-Sĩ.

Lần đầu tiên được người xưng hô với mình như vậy, Trần Can rất mừng và cũng rất lạ. Chàng vào chăm chú ngắm xem tứ phía. Quán rất sạch sẽ xong vắng vẻ không một bóng người. Ông cụ thấy chàng có ý suy-xét liền nói :

Già này ở đây có mỗi một mình, tính già này không muốn ở gần nơi huyên-náo, nên phải lập ngôi quán ở đây.

— Thế bầm cụ, ở quán đây cụ không bán gì à ?

— Không, Tráng Sĩ ạ. Đây là nhà riêng của già này.

Nhưng thưa cụ, ở đây có gì ăn, xin cụ sinh phúc bán cho nhà cháu, ngày hôm nay cháu đi nhiều đường đất quá.

— Không, ở đây không có gì bán. Đi nhiều đường đất thế có được nhiều tiền không ?

— Bầm cụ cũng chả được mấy, thời buổi nhiều-những (1) này kiếm đủ ăn cũng là may.

— Nhưng ở đây già này có bán gì dầu, cơm không, rượu không, giàu không, nước không, thì còn có gì.

— Thế bầm cụ có hoa quả gì không ?

— Hoa quả cũng không.

— Cụ có nước uống cho cháu xin một ngụm vậy.

— Nước cũng không nốt.

(1) Thời loạn lạc

— O' kia, thế cụ ở đây làm gì, mà hỏi gì cụ cũng không có, lạ quá!!

— À già này có ít nước mưa, để già đi lấy về cho.

Nói rồi, ông cụ đứng giậy đi ra, một lúc sau mang hũ nước, vào ông cụ nhìn Trần Can và nói :

— Đây, nhưng không có gì mức uống.

Trần-Can ngó vào hũ nước thấy trong và thơm, chàng liền lấy chiếc bát đồng dầu, đem ra cái ao gần đấy, đánh sạch đi như mới, mang về mức uống. Uống luôn ba bát thấy trong người khoan-khoái dễ chịu, tâm-hồn mạnh mẽ. Ông cụ thấy chàng đánh cái bát sạch, khen là người ngay thẳng, trong sạch, sau này tất có công nghiệp to-lát. Rồi ông cụ dở một quyển sách ra đọc, Trần-Can ngồi cạnh nghe xem, thấy cụ đọc qua từ cuộc bãi thái ở trong trời đất đến vận nước Nam gần ngày hanh-thông, có rất nhiều ngôi sao đã hiện ra giúp nước, cứu dân khỏi vòng khổ sở. Đầu là sao Văn-Xương ứng xuống Nguyễn-Trãi hiện đương ẩn nấp ở một nơi, thứ nhì là sao Thanh - Long ứng xuống Trần Can, còn bao nhiêu người nữa mà chàng chưa hề biết tiếng không biết ở những nơi nao. Sau cùng đến một vị Chân-nhân họ Lê xuất hiện ở vùng Thanh-hóa sẽ làm minh-chủ tất cả bọn Hào-kiệt ấy. Nhưng không thấy chép tên.

Trần Can thấy có tên mình trong sách, lại được cụ già khen hồi nãy trong lòng vui sướng lắm, liền chắp tay lạy ông Cụ xin cho quyển sách ấy. Rồi chàng dơ tay cướp đặt quyển sách ấn vào thùng dầu, mồm vẫn van xin ông Cụ...

Một cơn gió mạnh thổi gây cảnh ã, Trần-Can choàng tỉnh giấc. Thì ra chàng vừa qua một giấc mơ kỳ-lạ ! Trời mới sẽ chiều, ngoài đồng còn đầy những người làm, tiếng ca lên lanh-lảnh.

Thật là một giấc mộng kỳ ! Ai ai cũng bảo Nguyễn Trãi chết rồi, tang-gia đã cử hành tang-lễ rất long-trọng, bi-ai ! Thế mà nay Nguyễn-Trãi lại có tên trong sổ cùng với tên chàng. Vậy thì Nguyễn-Trãi phải còn sống. Trước kia cũng có hồi, chàng đã ngờ cái chết của Nguyễn-Trãi. Ai lại vô-phúc đến nỗi chết ngay sau khi cha là Phi-Khanh và ba em Phi-Bảo, Phi-Hùng, Phi-Ly bị bắt đưa về Tàu. Có lẽ Nguyễn-Trãi giả danh tránh nạn. Nay được rõ trong giấc mơ, Trần Can tin chắc Nguyễn Trãi còn, và tự cho bổn-phận phải tìm ra nguyên-Trãi để liệu công việc. Chàng vội quấy gánh dầu về, đem truyện thuật qua cho vợ nghe, rồi sửa soạn để ngày mai qua Sơn Nam sớm. Sáng hôm sau, vai quấy gánh dầu đầy, cùng với đưa con trai theo, chàng dừng đĩnh qua các làng bán dầu cho dân làng, rồi dần dà hỏi thăm đến tận làng Dưỡng-Chính là nơi mà vợ Nguyễn-Trãi mới về ngụ cư để chịu tang chồng.

Hai bố con Trần Can qua lại làng Dưỡng-Chính đã non một tháng, dò la tin tức mà không thấy động tĩnh gì. Dân quanh đấy chỉ biết ngợi khen tấm lòng đức hậu của bà Nguyễn-Trãi khéo ăn ở với mọi người. Hơn một tháng sau, nhân gặp lễ « Trăm ngày » Nguyễn-Trãi, Trần-Can liền nghĩ ra một kế. Buổi chiều hôm ấy hai cha con, ăn

Người kia dùng giấy tốt gươm loan chêm (tr. 7)

vận rách, mặt mũi soa nhọ cho người ta khỏi nhận ra, khoác bị gậy đến nhà Nguyễn-Trãi. Trời mưa dầm, gió heo may bắt đầu thổi. Hai cha con ăn mỳ phong phanh một áo rách rét run cầm cập, ngồi kêu lải nhải mãi đề đòi món ăn tử-tế hơn và rượu nữa. Khách khứa trên nhà đã về hết. Bọn ăn mỳ cũng lục tục đi dần, chỉ còn tro lại hai cha con anh ăn mỳ dai như đĩa đói. Những người nhà hết riếc mắng lại sua đuôi, anh ta vẫn chân chân ngồi kêu thảm thiết. Lời kêu lọt đến tai bà chủ. Bà ra tận nơi hỏi xem và ưng cho rượu uống say và đủ thức nhắm. Anh ăn mỳ xong bữa rượu đã say mềm, lăn đến chân đồng rơm nằm lăn ra ngủ, gọi thế nào cũng không giậy, đun đi không nhúc nhích.

Trời đã tối hẳn, gió đã yên, mưa càng to thêm; Bà Nguyễn Trãi động lòng thương sai khiêng bố con người ăn mỳ bỏ vào thùng chấu trong bếp. Trần Can rõ cả, xong cố làm ra bộ mệt không biết gì hết.

O

Nằm trong thùng chấu, ngóng chờ đến quá đêm chả thấy tăm hơi gì. Bốn bề yên lặng, tiếng chó sủa thưa dần. Trần Can đã nản. Chợt thấy le lói đèn xuống bếp chàng cố ngáy to và đều để làm ra vẻ ngủ mệt, chàng lắng nghe thấy chân đi lại ghé mắt ra, nhận biết là một người đàn bà đang đun một niêu gì, chàng biết ngay là dịp may đã đến. Người đàn bà bắc niêu ra đi lên, chàng liền

nhe nhàng đi theo sau. Bà đi trong đêm tối lướt như một cái bóng, chàng phải mãi miết mới theo kịp. Đến một chân đồi con cách làng chừng năm trăm thước người đàn bà ngừng lại hắt đồng da ở chân đồi ra, rồi đi tuột vào một cái hang. Trần Can lại gần ngó vào thấy có lửa sáng và thì thầm có tiếng người. Chàng liền chui vào. Hang rộng có thể chứa được năm sáu người. Khi lạnh lẽo. Trên một cái chõng tre bên cây đèn dầu lạc tỏa ánh sáng lơ mờ, một người trëm chệ ngồi, da đã vàng nhạt Thoảng thấy bóng người, người kia đứng giậy tuốt kiếm toan chém. Trần Can vội sụp lạy kêu van : « Lạy minh-Công, hãy khoan tay kiếm, đệ-tử biết Minh-Công vẫn còn sống nên mạo - hiểm đến đây để mong gặp mặt Minh-Công. Mà sở dĩ đệ-tử biết được là nhờ có thần nhân báo mộng chỉ cho đệ-tử rõ vị sao Minh-Công còn sáng tỏ cùng với sao một vị chân nhân ở vùng Thanh-hóa sau này sẽ ra làm chúa tể nước Nam »

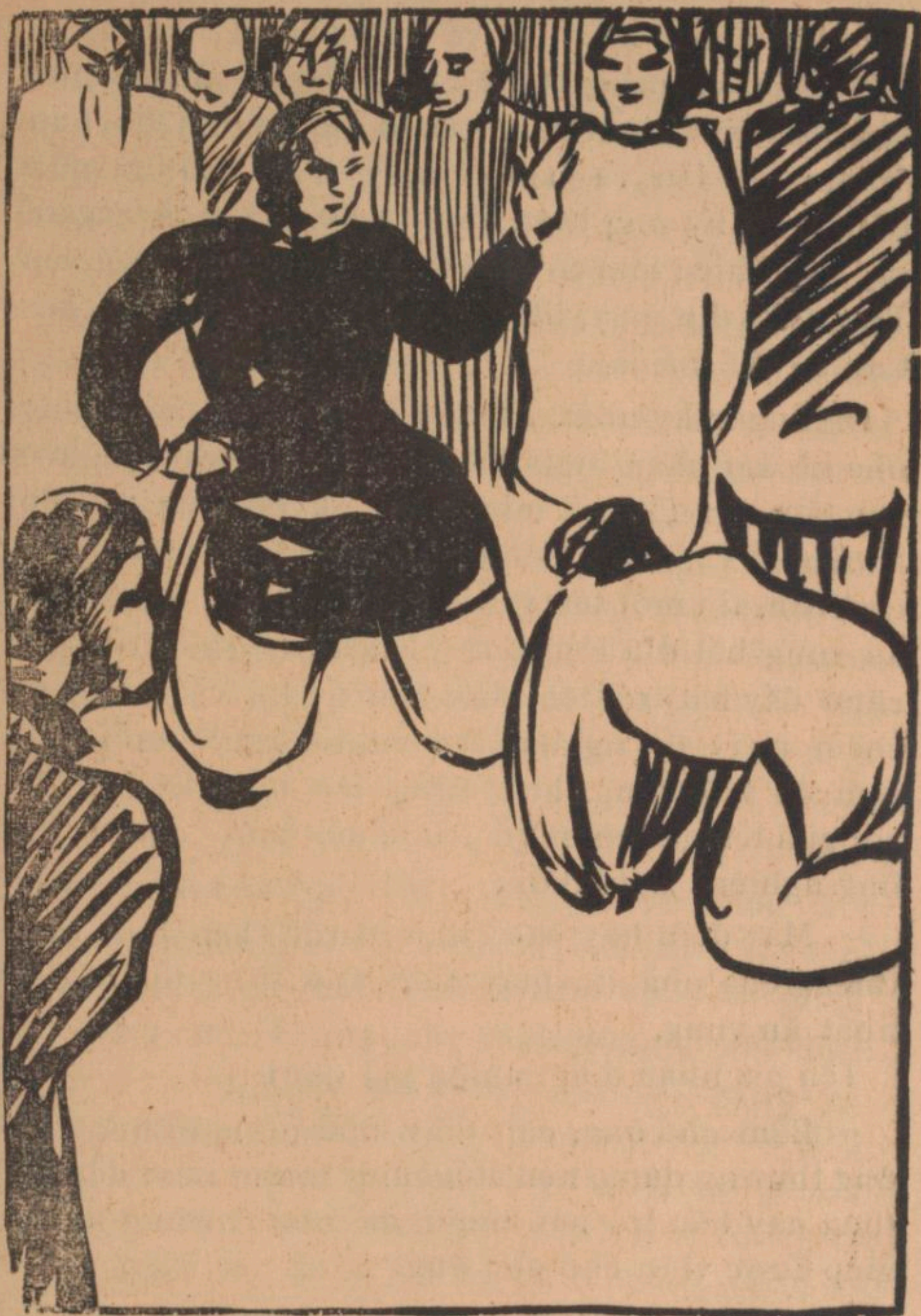
Nguyễn-Trãi, vì chính đấy là Nguyễn-Trãi, thấy lời kêu xin tạm được, xong vẫn còn hoài-nghi liền đứng giậy lấy thừng chới Trần Can lại rồi mới cùng nói truyện. Xuốt một đêm trường, Nguyễn-Trãi rò xét biết Trần Can là một người có thể cộng sự, bèn cỡi trói và giữ lại kết làm anh em. Con trai Trần-Can được nuôi ở nhà bà Nguyễn-Trãi ăn học như con nuôi vậy. Còn Trần Can vẫn ở trong hang với Nguyễn-Trãi. Sau mười ngày bần tỉnh, hai người bèn cải trang giắt nhau vào Thanh Hóa, lấy lẽ rằng một là miền Thanh rừng núi

thuận tiện cho cuộc khởi binh, hai là miền Thanh xưa nay lắm nhân vật anh hùng vì nước.

Hai người phải đi xa nhau. Qua bến đò Gián là nơi canh phòng cẩn mật nhất, hai người mới cùng nhau thẳng lối vào Thanh. Quanh quẩn ở vùng Thanh đã hai tháng trời, hai người chưa gặp được ai đồng chí. Non xanh nước biếc mịt mùng nào đâu là dấu vết chân-nhân? Nguyễn-Trãi đi tìm nơi dạy học. Còn Trần Can đi ở canh điền để lấy tiền nuôi Nguyễn.

Một hôm Nguyễn qua miền Lam Sơn thấy phong cảnh thanh kỳ, cây cối xanh tốt, mà dân cư hiền hậu. Nguyễn Trãi liền lưu lại một làng gần đấy ít lâu, tìm được một nơi dạy học. Học trò dăm bảy đứa. Tan buổi học, Nguyễn lại đứng đỉnh sang Lam-Sơn chơi cờ với mấy người dân bên ấy. Nhân đó Nguyễn được biết tiếng Lê-Lợi là một nhà điền chủ rất giàu và hào phóng ở làng ấy đã có lần được quân Minh vờ ra bỏ dụng, nhưng Lê chối từ vì không hề quen việc cai trị dân. Nguyễn Trãi đã mấy bận được người làng đưa đến thăm Lê-Lợi, nhân thấy cách ăn uống và đối đãi của Lê thô - lỗ, chàng cũng coi Lê tầm thường như trăm nghìn kẻ khác nên chàng không để ý cho lắm. Nhưng chàng muốn Trần Can được gần mình liền đi tìm Trần đưa vào xin ở canh điền trong nhà Lê-Lợi.

Ngày tháng qua Trần Can vào nhà ở Lê đã ba tháng trời mà không thấy nhà ấy có vẻ gì quan trọng cả. Thường thường Trần gặp Nguyễn, thông

Vài tên gia nhân ra trước mặt (tr. 10)

tin cho nhau biết tỏ vẻ nóng ruột muốn đi nơi khác vì chàng thấy Lê ăn uống phàm phũ chắc chả có khi-tượng gì. Chợt một hôm Trần Can đi làm vội lên ra bảo Nguyễn Trãi biết ở nhà Lê sắp có kỵ ông thân sinh ra Lê. Trâu, lợn, gạo, sắp sửa nhiều lắm có lẽ là đông khách ăn. Nguyễn Trãi thấy dịp may, liền nghĩ ra một kế dẫn Trần-Can cứ thế mà làm.

Đến ngày kỵ-nhật, Nguyễn-Trãi cùng đến. Trong nhà Lê Lợi đông nghịt những người. Kẽ ra người vào tấp nập. Có cả mấy viên huyện thừa tới dự lễ. Khi lễ vật đã trần-thiết sẵn sàng cuộc đại lễ sắp cử hành, thì một tên gia nhân lên vào chỗ bàn thờ ăn vụng hết đĩa lòng chay. Những người đứng túc chực đẩy bắt trói tên gia-nhân ấy lại và xin đem chém ngay để nghiêm trị những đứa lão súc. Nguyễn Trãi đang chực đứng lên nói, Lê-Lợi đã gọi giải tên gia nhân lại trước mặt mọi người rồi ông nghiêm nghị hỏi :

— Mày diên hay sao ? mà trước ban thờ linh thiêng của nhà ta, mày dám vào trợn thứ ngon nhất ăn vụng.

Tên gia nhân điềm nhiên giả nhời :

— Bẩm chủ ông, con thấy những món mà chủ ông thường dùng nên con cũng muốn nếm để cho thân này hầu trở nên mạnh mẽ như chủ ông mong giúp được việc cho chủ ông.

Lê-Lợi chùng chùng nhìn rồi đồng dặc truyền

— Can đảm đấy. Hôm nay nhân ngày kỵ-nhật

thân phụ ta, ta giết mày có thể phạm vào tội bất hiếu nên ta tha cho mày. Nếu không đầu mày sẽ rơi vì cái can đảm ấy. Bay đâu giải nó ra Sau một hồi dạ đàn, tên gia-nhân được đưa ra khỏi nhà thờ. Và đại-lễ cử-hành rất oai-nghiêm.

Sau cuộc rượu ai nấy ra về đều bàn tán về tên gia-nhân táo-bạo và tấm lòng đại lượng của Lê-Công. Có người cho tên gia-nhân là tay trắng sĩ muốn lập-dịp để tiến thân. Riêng Nguyễn Trãi trong lòng mừng thấy-kế của mình được như ý. Vì tên gia-nhân kia chính là Trần Can vậy. Nguyễn muốn đem Trần ra thử xem Lê thế nào, thì nay đã rõ là một tay anh-hùng hồ-tướng, đại-độ, đại-hiến, tất nhiên là trong thâm-tâm có dấu kín một việc nghĩa lớn, chứ chẳng phải thường.

O

Mấy hôm sau Nguyễn-Trãi xin được chân biên chép trong nhà Lê-Lợi, chàng làm việc rất tận-tâm, thế mà vẫn không được chủ nhân để ý tới, mà chàng cũng không thấy hành động gì khả-quan cả. Duy chàng nhận ra khi mới đến, trong nhà ấy, số rượu uống hết nhiều lắm, dần dần số dầu thấp ngang với số rượu, rồi đột nhiên số dầu vượt hẳn số rượu. Chàng phải dò cho ra cái nguyên-cớ ấy. Chàng nghĩ vậy xong không dám ngỏ ý cùng ai, Trần-Can thì nông nổi không thể cùng bàn những việc bí-mật được. Còn lũ Lê-Ngân, Lê-Sát, Lê-Thạch, Đinh-Liệt, Nguyễn-Si, Lê-Khôi, Lê-Đức, tuy

hàng ngày đàm đạo cùng nhau, xong biết bụng ai ngay thật thế nào mà ngổ tâm-sự. Cho nên chỉ một mình mình biết, một mình mình hay. Chàng bần khoản lắm. Mạo-hiêm bao nhiêu nỗi khó khăn, chẳng nhẽ đến đây mà đành chịu. Chàng đã có phen thức suốt đêm, chực đi loanh quanh để dò xem hiện tình mọi người, nhưng thò bước chân đi là gặp quân canh vắn hỏi và bắt trở vào. Chàng tuy bức, xong càng thêm phục cách xếp đặt công việc của chủ-nhân. Một hôm chàng xin qua làng thăm bạn, rồi cố ở đến gần tối mới về. Chàng không về nhà, chàng vào rừng ẩn ở bụi cây ngay lối vào làng. Gần đến nửa đêm mà không hề gặp ai, chàng liền đứng giây leo lên một cây cao lưng đồi nom tứ phía. Thấy xa xa có bóng lửa chiếu vàng. Chàng vội dón dến gần về phía ấy. Gần đến nơi thấy rõ ràng Lê-Lợi, Lê-Ngân, Lê-Khôi, Lê-Thạch, Đinh-Liệt, quây quần quanh ngọn đèn dầu le lói, nét mặt người nào cũng đăm đăm nghĩ ngợi. Chàng cố nín thở lắng tai nghe.

Một lát, Lê-Thạch nói :

— Theo như tiểu-đệ, thì sang năm ta nên khởi sự. Ngay từ bây giờ, tâng trữ binh-mã, và sai người đi do thám tình hình các nơi cùng tuyên truyền đại-sự của ta. Đến mùa xuân sang năm ta đánh ngay lấy Thanh-hóa và quay vào đánh Nghệ-An. Hai nơi ấy ta đã có nội-công, thì thế nào chẳng được. Giữ được Thanh-Nghệ làm căn bản, ta tiến quân đi bình định các nơi, thanh thế đã có lo gì mà mọi

nơi không hưởng-ứng, hưởng hồ ta đã có tuyên truyền từ trước. »

Lê-Thạch nói rồi, nhìn mọi người, Lê-Lợi đưa mắt hỏi Lê Ngân, Lê Khôi, Đinh Liệt rồi nói :

— Anh em nghĩ thế nào, cứ ý ta, ta cho Lê-Thạch nói là phải. Ta cũng định sang năm là khởi sự. Hôm qua ta đã nói với các anh em rằng hình như công việc ta làm đã đến tai người ngoài. Vậy nay lương thừa, binh đủ, nên mau kéo cờ nghĩa cũng phải...

Mọi người ngồi im lặng hồi lâu rồi đồng thanh nói :

— Vâng xin tuân lệnh Huynh Trưởng.

Cuộc hội-ngị bí-mật sắp giải-tán, thì Nguyễn-Trãi nhô lên quỳ nói rất nhanh :

— Chúa-công tính thế sai rồi, xin cho tiểu-thần được bày tỏ.

Lê-Lợi quay lại thấy Nguyễn Trãi liền tuốt kiếm và quát rằng :

— Tên gia-nô kia ! mày biết gì mà nói can, việc nước nghĩa lớn tiết lộ sao được, trông lưỡi kiếm này !

Mọi người đều đứng giậy. Nguyễn-Trãi vẫn quỳ tha thiết kêu.

-- Tội đường-đột của tiểu-thần đáng chết, nhưng xin cho thần được nói đôi lời. Thần tin rằng chúa công và quý-vị đây tính còn sai, sợ lỡ mất việc lớn thần phải trình bày, xin chúa công lượng xét.

Lê-lợi chống kiếm xuống tảng đá ung dung nói :

— Được mày mà đã nói thế, ta cũng ưng. Lê Thạch và Lê Ngân trối nó lại và đứng giữ nó. Còn Đinh Liệt, Lê khôi, hai anh đi lòng xuống ven đồi quanh rừng xem có gì khác thì phải báo hiệu ngay.

Hai người kia vâng lệnh đi rồi, và Nguyễn-Trãi đã bị giữ ở hai tay trắng sãi, Lê Lợi nghiêm nghị, lạnh lùng buông mấy tiếng :

— Bây giờ mày nói đi.

Nguyễn-trãi kính cẩn thưa :

— Bẩm chúa công, thần vượt nghìn trùng tới đây, qua bao bước hiểm-nghèo cũng chỉ vì một việc lớn ấy. Biết chúa-công khoan dung đại-độ, nên thần mới nấn-ná ở đây. Nhưng chưa có dịp nào tiến-cử. Nay nhân thấy chúa-công tính sai, nên thần tự cho là có bổn phận phải đường-đột trình bày. Phàm làm việc lớn, không những tướng đủ lương thừa mà thôi, lại còn phải chú ý đến ba điều: **Tình, Thế và Thời.** **Tình** là lòng dân. Lòng dân có tin theo, dù mình có thất bại, người ta vẫn cứ một bụng tin ở mình, thì đi đến đâu người ta mới theo đến đấy, và trong lúc nguy nan, người ta mới cố sức hy sinh, liều mạng mà cứu mình, cứu thanh thế của mình. Lòng dân có về thì lòng giới mới tựa. Hai là **Thế.** Thế là biết những nơi căn-cứ dùng binh đặc lực. ở khắp mọi nơi trong nước, biết giao kết với các nước lân bang để mong cứu viện và, cùng ra nữa, để có thể bình tĩnh dung thân lúc đường cùng vận kiển. (1) Ba là **Thời.** Tình thế đã

1) Khó khăn lợi chẳng về mình

Nguyễn Trãi đã bị giữ ở tay hai Tráng sĩ (tr. 14)

đủ ; cũng phải có thời. **Thời** là cái lúc mà dân gian đã chán ghét và căm tức cái chính-sách của người Tàu, ai ai cũng đều mang lòng phần uất như than nung ở trong lòng, ta chỉ đem tí lửa châm vào là bùng lên cháy, không thể ai tắt được. Nay ba điều ấy ta còn thiếu cả. Dân bây giờ còn ghét chiến tranh lòng còn nơm-nớp sợ những cảnh tàn phá vừa qua, cho nên đến như Giản-Định và Quý-Khoáng là con cháu vua Trần trước, thanh danh như thế, mà đều bị nộp mình cho quân địch. Nay chúa công chỉ là tên dân thường nổi lên tất nhiên người ta chỉ coi như bọn cướp hay giặc cỏ mà thôi. Vậy phải làm thế nào cho người ta tin ngưỡng ở mình. Nói về **Thế**, thì hiện giờ chúa-công hẳn bị cô độc. Những nơi sung yếu chắc chưa tường, hào-kiệt miền ngoài chưa mấy ai biết đến, và đối với lân-bang chưa có gì để đảm-bảo cái đại nghĩa tối cao của chúa công. Gia dĩ lúc này dân đang yên-ổn làm ăn, chưa có cơ gì đẩy họ vào vòng chém giết...

Nguyễn Trãi nói đến đây ngừng lại để lấy hơi. Lê-Lợi liền đứng giậy cỡi trời và mời ngồi :

— Mời tiên sinh ngồi. Chúng tôi thật là phàm trần không biết phân biệt nhân tài, để phạm đến quý thể. Ra hiệu cho Đinh Liệt Lê-Khôi về...

Lê-Thạch đứng lên mồm đã hú một tiếng rõ thật dài. Một chốc Đinh-Liệt Lê-Khôi về. Lê-Lợi đem nhờ Nguyễn Trãi thuật lại cho nghe. Rồi quay lại hỏi Nguyễn Trãi :

— Phiền tiên sinh cho biết quý tính Cao-danh, và qui quán nơi nao.

— Bẩm chúa-công, tiểu-thần là Nguyễn-Trãi, quê ở Nhị-Kê gần Kinh-kỳ.

— À té ra tiên-sinh là cháu ngoại quan Tư-đồ Trần Nguyên-Đán, và con quan Trung-thư Ứng-long đại-nhân. Sao chúng tôi được tin tiên sinh đã quá-cổ ít lâu sau khi cụ Cố và ba lệnh-đệ bị bắt qua Tàu ? Nay tiên-sinh lại tới đây thật là trời giúp ta.

Mọi người đều tỏ vẻ vui mừng.

Nguyễn-Trãi khiêm tốn thưa :

— Tiểu-thần bị quân Tàu bức bách, bao vây, bắt đắc-dĩ phải giả chết để che mắt quân Tàu, để bề hành-động.

Lê-Lợi nói

— Thôi bây giờ ta nói đến chuyện kia. Cứ như ý tôi Nguyễn-quân vừa bày tỏ các anh em nghĩ thế nào ?

Lê-Thạch nói :

— Bẩm Huynh-trưởng, Nguyễn-quân nói là phải lắm,, nhưng tiểu-đệ nghĩ khó hợp với tình-thế hiện giờ. Nay quân Tàu dục địch đã biết đến chủ ý của ta, mà các nơi ta đã sẵn sàng hậu-thuần, (1) nếu không khởi nghĩa cứ trù trù mãi đến lúc bại-lộ, thế tất mất hết thanh-thế. Sau muốn mưu đồ, còn hòng vào đâu nữa... Nguyễn-Trãi chờ cho Lê-Thạch nói xong liền nối lời :

— Xin chúa-công cho phép thần nói. Lê-quân nghĩ như vậy chưa được hết lẽ. Phàm việc dùng

(1) Giúp ngầm

binh phải trông đến thiết-thực. Cho dầu người ta có phong thanh đến công việc của ta, đi nữa, cũng còn hơn đem phô trương tất cả lực lượng cho người ta biết mà đem đại-quân đến đánh tan thì nguy hơn biết dầu mà nói. Lúc ấy quân cô lực kiệt, không ai tin theo, còn trông mong gì nữa. Riêng ý thần, thì ta phải tang trữ quân binh, thu kết lòng dân, bày mưu hoạch kế trong năm ba năm nữa, rồi khởi nghĩa cũng chưa muộn.

Lê-Khôi nói :

— Nguyễn-quân nói chí lý lắm, nhưng bàn ngay vào việc, muốn thu kết lòng dân, cần phải làm thế nào.

Nguyễn Trãi nói :

— Bây giờ ta phải dùng kế thuật để làm cho dân gian tin ở ta có sứ mệnh. Giờ sai xuống làm chủ nước Nam, cứu vớt trăm họ. Họ đã tin thế thì sống chết họ cũng một lòng theo ta, phù tá ta. Hán Cao-Tổ đời trước còn phải nhờ đến chuyện hoang-đường chém Rắn. Ngô-Quảng, Trần-Thắng phải bày thuật Cáo kêu và chữ trong bụng Cá. Bên Ta, Lý công-Uẩn, nhân đặt ra câu Sấm-Ngữ « Hòa đao mộc lạc, Thập bát tử thành (1) » mà lập ra cơ-nghiệp nhà Lý một cách dễ-dàng. Ta cũng vậy, trước khi lâm sự, ta cũng phải dựa thần-quyền bày thuật để truyền tên tuổi ta đi khắp dân-giàn. Khi danh ta đã lừng khắp, ta vin cái cơ ấy đem hậu-lễ

(1) Hòa đao mộc là chữ Lê, thập bát tử là chữ Lý, câu Sấm ấy nói Nhà Lê mất, nhà Lý lập thành.

Đem ăn và kiểm đến dăng... (Tr. 23)

đi thân-thiện với các nước Ai-Lao, Chiêm-Thành, bày tỏ cái ý-nguyện của ta. Các nước ấy thấy ta « danh chinh ngôn thuận (1) » thế tất cùng ta giao hảo. Như thế rồi, gặp lúc sinh-linh đã trăm phần khỗ-sở, lòng phẫn uất đã tới cực điểm, ta khởi sự, thì lo gì không thành công. Vì mọi điều lúc ấy đều phương tiện cả...

Lê-Lợi nghe xong ngẫm-nghĩ hồi lâu, rồi quay lại hỏi mọi người :

— Các anh em nghĩ thế nào, mỗi người cứ tự nhiên bày ý kiến.

Đinh-Liệt nói :

— Bẩm Huynh-trưởng, Nguyễn-quân dòng dõi vương-thân, học thức rộng hăng ngày đọc nhiều binh-thư hiểu nhiều binh-nhập hơn bọn tiểu-đệ, thiết tưởng những nhời của Nguyễn-quân đều có giá-trị nên theo.

Lê-Lợi ngảnh hỏi Lê-Thạch, Lê-Khôi và Lê-Ngân.

Ba người đồng thanh nói :

— Bọn tiểu-đệ rất đồng ý với Đinh-Liệt và mong Huynh-trưởng truyền định cho hợp hoàn cảnh lúc này.

Lê-Lợi trông mọi người rồi thông thả nói.

— Kể Nguyễn-quân bàn phải lắm, ý ta cũng đã có khi nghĩ như vậy. Bọn ta không có gì để biểu-dương thanh-thế trước khi lâm-sự, thì phân-biệt

(1) Danh ngay thẳng, lời nói phải

được thế nào với những bọn giặc cướp tầm thường quấy nhiễu dân, kiếm ăn một thời. Nay ta muốn tôn Nguyễn-quân làm quân-sur để giữ mọi việc giấy tờ đi lại và bày mưu-kế. Bọn ta cùng Nguyễn-quân kết làm anh em. Nguyễn-quân vừa là dòng quý-tộc và có tài kinh-luận đáng là đàn anh chúng ta, chúng ta cùng tôn lên là Huynh trưởng các anh em tính sao.

Mọi người ngồi im, Nguyễn Trãi kính cẩn thưa :

— Bẩm chúa-công và liệt vị, thần tài hèn sức kém, đâu dám sánh cùng liệt vị đây, chẳng qua thần đem thiên-kiến ra dãi bày, còn lắm điều thất thố, mong chúa-công tha cho tội chết cũng đã may cho tiểu thần lắm rồi.

Lê-Lợi nói :

— Nguyễn-quân bất tất quá khiêm-tốn, còn ý các anh em thế nào. Bọn ta vì nghĩa lớn không nên ty hiềm nhau làm gì.

Lê-Thạch nói :

— Theo ý Huynh-trưởng, tiểu-đệ xin bàn thế này: Nguyễn-quân nhập bọn với anh em ta, địa vị ở dưới Huynh-trưởng, và Lê-Khôi, vì Lê-quân là anh họ Huynh trưởng. Còn Huynh trưởng ở đây là chúa-tể, công lao khó-nhọc, thanh-thế đã khắp vùng này, không có thể hơn được. Đến như Nguyễn-quân, tuy tài cao học rộng, nhưng ở phương xa lại, cai quản thế nào được. Nguyễn Trãi một mực khiêm-tốn chối từ.

Hồi lâu Lê-Lợi mới truyền cho mọi người rõ :

— Nguyễn-quân đã chối từ, thì ở đây chúng ta coi như một vị thượng khách, làm cố-vấn mọi việc quân nhung, giao-tế. Mà từ nay, Nguyễn-quân không được xưng hô bằng « thần ». Làm như tôi đây đã làm chúa tể Thiên-hạ rồi.

Nguyễn-Trãi nói :

— Bẩm chúa công, oai-phong khí-tượng của chúa công đáng vì Thiên-tử anh hùng được xưng thần cũng là hân-hạnh cho Trãi này lắm.

Lê-Khôi, Đinh-Liệt cùng nói :

— Nguyễn-quân, chúng ta đến đây cùng mong vì nghĩa-lớn, bất tất quá nệ-tình. Vậy từ này cứ gọi « tiểu-đệ » với huynh trưởng như chúng tôi là tiện nhất.

Lê-Lợi khen phải và bắt Nguyễn-Trãi từ đây phải xưng hô như vậy.

Trời gần sáng, phương đông đã có ngấn đỏ hồng. Khí giới buốt lạnh. Mọi người ra về. Lê-Lợi còn ân cần dặn Nguyễn-Trãi phải tìm thuật để quảng cáo tên mình trong dân gian.

O

Hôm sau Nguyễn-Trãi đem Trần Can vào tiến cử với Lê-Lợi. Lê-Lợi ưng nhận và cai quản bọn quân nội về,

Ít lâu sau, một người đánh cá trên sông Mã. Vớt được một chiếc ấn và thanh-kiếm hình rất lạ, trên có khắc chữ « Thuận-Thiên Lê-Lợi » và bốn câu chú, ý nói: Trời cho ông Lê-Lợi xuống cai quản nước Nam, vô yên trăm họ, hết thấy quỷ thần

nhân dân đều phải tuân lệnh ». Người đánh cá đem ần và kiếm ấy đến dâng Lê-Lợi, thì lấp vừa khít vào cái chuôi mà Trịnh Thị là vợ Lê mới được ở ngoài vườn. Ai cũng tấm tắc khen và cho là Trời giao cho Lê-Lợi. Cùng đạo ấy, khắp các vùng rừng từ Lạng-Sơn, Hưng-Hóa đến Nghệ-An, những tiểu phu đều thấy có chữ thủng trên lá : « Lê-Lợi

Chữ thủng trên lá... (Tr 23)

vi quân, Nguyễn-Trãi vi thần (1) » ai ai cũng tin là có một vị anh-quân họ Lê tên Lợi ra làm Vua, và Nguyễn-Trãi hẳn còn sống thế nào cũng làm tể tướng.

Rồi thỉnh thoảng ở những quán trọ, người ta nghe trộm được những câu thì thầm của những người Tàu ». Lũ ta không ở đây được lâu đâu, non

(1) Lê Lợi làm Vua Nguyễn Trãi làm tể

xanh nước biếc có một anh hùng ra chủ trương. Vị ấy xuất hiện ở vùng Thanh-Hóa. » Thế rồi một đồn mười, mười đồn trăm, hơn một năm trời Lê-Lợi đã như hiển hiện ra khắp mọi nơi, nhân dân mong ngóng cái ngày vị anh quân ấy nên cao cờ nghĩa...

Đây là mưu mô của Nguyễn-Trãi, một tay công thần bậc nhất đều giúp vị. Vua anh-hùng nhất nước ta là Lê Lợi đánh đuổi quân Minh trong mười năm giờ, lập thành cơ nghiệp nhà Lê.

Sửa chữa

Trong tập « Vui chơi ca múa » có mấy chỗ thợ xếp lăm, xin anh em vui lòng sửa lại hộ cho tiếng hát đúng với nhịp đàn và câu ca khỏi bị vô nghĩa.

Trang 3

*giòng 1 chữ thứ 3
bông chữa là bóng*

Trang 4

*giòng 7 chữ thứ 3
bông chữa là bóng*

Trang 11

*giòng 1 chữ thứ hai
cùng chữa là cung*

Trang 17

*giòng 21 chữ thứ 6
lan sóa đi*

Trang 20

*giòng 5 chữ thứ 2
mây chữa là may*

Trang 22

*giòng 4 chữ thứ 5
đem chữa là buông*

Trang 23

*giòng 5 chữ thứ 4
đem chữ'a là buông*

See

Anh em học sinh ham đọc và biết tronton sách,

Ông bà muốn tìm sách có ích cho các con đọc đều mua

SÁCH HOA XUÂN

Loại sách hồng của tuổi trẻ.

Đã có bán

Quyển thứ 1 — Một đêm trong rừng thẳm

Quyển thứ 2 — Cậu bé làng Ủng

Quyển thứ 3 — Sóng gió

Quyển thứ 4 — Hộp sữa đồ

Quyển thứ 5 — Gan trắng sị

Quyển thứ 6 — Cô bé quay tơ

Quyển thứ 7 — Mồ côi

Quyển thứ 8 — Chuyện con thỏ

Quyển thứ 9 — Mối tử thù

Quyển thứ 10 — Vui chơi ca múa

Quyển thứ 11 — Thầy cai Tò-lăng-dit

Quyển thứ 12 — Lam sơn hợp mặt

GIÁ MUA SÁCH HOA XUÂN:

Một quyển 0\$05 (ở xa gửi thêm 0\$03 tiền cước)

Mua một lúc 10 quyển chỉ phải giá có 0\$50

Một năm 52 quyển : 2\$50

Ở xa viết thư về :

M. le Directeur du Hưởng đạo Thăng Tiến

14, Rue du Blockhaus Nord — Hanoi